NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih rečí.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX. V sredo 12. sušca (ranoživna) 1851. *List 11.*

Zadnje besede
matere na smertni postelji.

Mračna je izbica, tiho vse;
Smertne stopinje se bližajo;
Zadnjo molitev je mamica
Bila končala.

Zali mladeneč pri postelji
Sloní, — otožnost u levim in
Desnim očesu, — cvetlice ni
V licu mu bledim.

Skloni se bolna, — in merzlo dlan
Dene v desnico mu zadnjikrat.
Take besede slovesno mu,
Ginjeno reče:

»Solze le, ljubi sin! lij mi tri;
Eno ko zadnji izustim zdih,
Drugo, ko kladajo v zemljo me,
Tretjo na grobu.«

»Pervo zató, k' sim rodila te,
Drugo zató, ker zredila te,
Tretjo, ker skerbno svarila zmir,
Nauke dajála.«

»Samši ostal boš, brez vodja clo
Bode posvetni te hrup sprejel;
Pamet in um pa sta bistra ti:
Rabi oboje!«

»Djali ti bodo: de dobro — zlo,
Svéto — de vraža slepivna je.
Rasno pa misli, prašaje se:
Kaj je namen njih?«

»Najdeš prijatla, ti zvestiga,
Vekoma hrani udanost mu!
V sili pomoč ti bo krepka, — ne
Tirjaj preveč le!«

»Ak se pogreza v vodó skerbí,
Roko podaj mu v otetbo berž!
Ak mu nevihta protí hudó,
Stoj mu na desni!«

»Kadar si voliš továršico,
Baraj očesa, pa pamet bolj!
Rajska lepota peklenski stud
Skriva velikrat.«

»Limbar belote ni vselej čist;
Cvetka obraza brez červa ne;
Blágost ne snuje si doma zmir
V oka vijolah.«

»Ko si pa zvolil si modro že,
Nikdar ljubezni ne tergaj nit'!
Bodeš prijazen in míren ti,
Žena bo tudi.«

»Sreča sijala ti včasi bo,
Stori takrat, kot ko solnce žgè.
Vročimu žaru vmaknivši se
Stopi u senco!«

»Bo te nesreča stiskala tud:
Kolikor hujši, zaúpaj bolj!
Ploha verší res in dela strah,
Naglo pa jenja.«

»Prišel v razmere vsaktere boš
Vklanjal se tukaj, ukazval tam;
Nikdar vender ne pozabi, de
Mož si in človek!«

»Delati mogel po svoje boš;
Nauk pa zadnji ta slušaj moj:
Eden o delih ti čuje vsih:
Bode jih tehtal.«

Jan. T..d..a.

Kmetijske vošila.

Dunajski časopis „Austria“ razodeva pod tem nadpisam zares občnokoristne vošila, ki jih tudi „Novíce“ že več let razglasujejo, takole: „Vsaka nova šola kmetijstva v avstrijanskim cesarstvu je velik pobiček ljudskiga blagostanja. Z omiko ljudstva rase bogastvo, in požlahnjenje kmetijskih pridelkov; s poboljšanjem kmetovanja pa si pomaga tudi vsako drugo rokodelstvo na noge. Po odvezi zemljišne podložnosti, ki je nadpredek kmetijstva zlo ovérala, se bojo in se morajo zdaj zemljiša z veliko veči ljubeznijo in pridnostjo obdelovati. Da se pa to zamore popolnama zgoditi, se mora kmečko ljudstvo povsod svoje nevednosti in prirojene nemarnosti rešiti, v ktero je brez svoje krivíce dosihmal pogreznjeno bilo, kar se zamore le — po učilnicah zgoditi. Ljudskim šolam naj se tedej pridene dve léti terpeče učenje, v kterim se mladína na večer zlasti tistih vednost na dalje vadi, ki so v tesni zavezi s potrebami vsakdanjiga življenja. Na deželi po kmetih naj bi se učile sosebno kmetijske rečí,*) — v mestih pa rokodelske.**) Take učilnice bi bile nar bolj naravne pripravnice za višji kmetijske in obertnijske šole. Za odrašene pa naj bi se o nedeljah popoldne ino sopraznikih (malih praznikih) shodi v učilnicah napravili, v kterih bi se važniši kmetijske rečí razkladale in bi se o njih prijazno pogovarjalo. En sam rodoljuben mož bi zamogel po ti poti za celo sosesko neizrečeno veliko storiti, in prid taciga poduka bi se razširjeval zmiraj dalje! Umni in v kmetijstvu prebrisani kmetovavci in posestniki večih zemljiš naj bi pa sosebno čast v tem iskali, da bi obdelovanje svojih zemljiš vsim sosedam v

*) Vertovcova »kmetijska kemija« bo na Slovenskim gotovo še doživela svojo zlato dóbo, o kteri bo njena vrednost skoz in skoz spoznana.

**) Naj bi se kak v obertnijstvu in rokodelstvu izveden Slovenec po izgledu g. Vertovca pripravnih rokodelskih bukev lotil! Po naših mislih bi bil naš tesarski mojster g. Juri Pajk, ki ima mnogo vednost v rokodelskih rečeh, in tudi pravo serce za napredek domačih rečí, kar je že večkrat pokazal, prípraven mož za spís občniga pervinskiga poduka v rokodelskih rečéh, h kterim je častiti g. prof. Robida s svojim »naravoslovjem« lepo pot pripravil. Vred.

spodbudajoči izgled bilo, zató ker izgledi so žive priče mertvih besed. Vradnije in družtva naj bi jih pa krepko podpirale v njih napredovanju. Kmetijske bravne društva naj bi se napravile po vsih županijah, ki bi v svojih bravnicah imele vse boljši bukve, ki kmetijstvo, živinorejo i. t. d. zadevajo; — tudi nabíre zboljšaniga kmetijskiga orodja naj bi se vstanovile, da ga bo kmet viditi zamogel; marsikteri bo s svojo bistro glavo berž spoznal, kar je dobriga, in svojo staro robo poboljšal ali jo clo zavergel in se noviga poprijel.

(Konec sledí.)

Razgled
tega, kar se je dozdaj zastran
pogojzdenja Krasa
očitno razglasilo in priporočilo.
(Konec.)

H 3. vprašanju.

Gosp. dr. Klun pravi v 175. listu Lj. časopisa l. l., de naj bi se obdelovanje Krasa županijam po gojzdnarskih vodílih naukazalo, ktere bi imele po tem obdelovanje dognati. — Tudi jez mislim, de bi se ta reč v vsaki županíi, ali clo v vsaki davkini soseski po danih dobro prevdarjenih vodílih spolniti mogla. Ali če ne bo vladarstvo skušenih mož postavilo, kteri bi te dela tudi vižali, se ne bojo ročno in popolnama dokončale. Županije imajo, posebno zdaj, dosti druzih opravkov in stroškov. Pa tudi ni potreba, njim tega dela nakladati, ktero le zadeva lastnika vsakiga takiga posestva. De se bo pa lastniku ukazati môglo, pogojzdenje po predpisanih primerah spolniti, bo treba, de vladarstvo po borštnarjih v sadiših drevesca za presajenje pripravi, in jih potem lastnikam podá ali saj ponudi. Ako bi se pa potem pogojzdenja lotiti ne hotli, ali ne môgli, ali ne o pravim času, naj bi vladarstvo namesti njih to storilo, stroške za te dela pa od lastnika tirjalo, — ali pa naj bi lastnik od posestva proti gotovim plačilo njegove vrednosti odstopil, in ga vladarstvu izročil. Ko bi enkrat pogojzdeno bilo, bi znal o 30 ali 40 létih prejeto plačilo in stroške pogojzdenja vladarstvu poverniti in takó zopet v last zemlje stopiti.

Namenjeni cilj se ne bo nikdar dosegel, ako ne bodo vsi odločeni prostori sproti in o pravim času pogojzdeni; torej je tudi potrebno in pravično, de tisti, ki bi tega dela ob pravim času ne storil, od zemlje odstopi, in kader je pogojzdenje na-nji dokončano bilo, zemljo, ako hoče, zopet nazaj vzame, proti rečenimu povročilu.

H 4. vprašanju.

Gosp. dr. Klun pravi tudi, naj bi županije stroške pogojzdenja terpele, in kar one ne zamorejo, naj bi vladarstvo doložilo. Meni se pa zdi, de bo vladarstvo na vsako vižo stroške za postavljene vodníke in za izrejo drevesc v sadiših terpeti moglo, stroške za pogojzdenje pa vsak lastnik za svojo zemljo. Stroške za čuvajstvo v pogojzdenih prostorih in sadiših naj pa bi županija ali davkina soseska terpela, pa tudi pravíco imela, si čuvaje za službo izbrati; za nje pa tudi dobra stati, ako bi se po njih nemarnosti kakošna škoda v sadiših, presadiših ali obsejanih prostorih pripetila. Ona bo tako tudi za drugo poljsko, borštno in lovsko čuvanje skerbeti imela, tedej bo z manjšimi stroški tudi Kraško pogojzdenje varovati znala.

J. Koller.

Očitno deržavno izpraševanje
gojzdnarjev ali borštnarjev v Ljubljani.
(Konec.)

Zakaj pa ni bilo več preskušencov? in zakaj so bili ti sami Bohemci?

Temu žalostnimu prikazku se ni čuditi. Iz njega pa si moramo dobri nauk povzeti: dosihmal zanemarjeno berž ko berž popraviti! Ako ravno vsak umen kmetovavec živo potrebo spozna, de bi naše borište boljši obdelovati in rediti mógli, se vender pri nas to delo ni tako pričelo, kakor bi imelo biti; vse je pri lepih besedah in željah ostalo! Tam, kjer se je kaj storiti hotlo ali moglo, smo se dozdaj večidel ptujih, v borštnih delih bolj znajdenih in vajenih mož, to je, Bohemcov posluževali, kteri v našim cesarstvu borštno rejo nar bolj poznajo; — sami smo se pa le na polju poganjali. — Sila nas še ni dovelj pritisnila! ali varimo se, de tudi prepôzno ne pridemo, in de nam naše odlaganje v ti reči od léta do léta žalostnih posledkov ne zapustí. V naših goratih in bolj merzlih deželah bi taki posledki veliko huji bili, kakor na Primorskim in na Laškim,

Gotovo je, de nam je dozdaj priložnosti nekoliko manjkalo, boljši borštne reje naučiti se. Ta izgovor pa za naprej veljal ne bo, zakaj po naukazu sl. ministerstva kmetijstva bomo borštni nauk, borštne šole o kratkim blezo v naših domačih deželah dobili. Ako bi se pri nas še borštna družba napravila, ki bi posebno k napredku borštnarstva pripomogla*), gotovo o treh létih, ko bo zopet enaka preskusnja v Ljubljani, domačih preskušencov manjkalo ne bode.

Zavolj svoje pridnosti, delavnosti in skerbnosti toliko dobro znani prebivavci slovenskih deželá se gotovo obotavljali ne bodo, v borštne učilnice se podati, ako, kakor se nadjamo, se bo v tih novih borštnih šolah borštno obdelovanje na prav koristno vižo, to je, v šoli in tudi proti v gojzdih učilo, in se bo vse opustilo, kar se je že dozdej za prazno modrovanje skazalo. —

J. K.

Premišljevanje o porotnih sodbah.

Porotne sodbe so tísta imenitna naprava vstavne vlade, po kteri iz ljudstva izvoljeni prisežni možje, — porotniki — o očitni sodbi, ki se po porotnikih poróta imenuje, razsodijo: ali je zatoženec pregreška ali hudodelstva „kriv“ ali „nekriv“, kteriga je obdolžen. Cesarski sodniki obsodijo potem krivičniga, in določijo po postavah kazin (štrafingo).

Besedi porota in porotniki ste silno stari slovenski besedi, ki ste se pa potem pozabile in pogubile, ko je ta starodavna naprava naših prednikov v nič prišla, ktero so pa naš vstavni cesar svojim ljudstvam zopet dodelili, in za ktero jim je vsak omikan in vstavoljuben Avstrijan serčno hvaležen, zato ker je ona ena izmed tistih važnih naprav, ki so nam bile po vstavni vladi podeljene, med kterimi v deržavljanskih zadevah nar imenitniši so: odveza zemljišniga podložtva, enake pravíce vsih jezikov avstrijanskiga cesarstva, vstanovitev svobodnih županij, očitne in ustne sodne obravnave in enakost vsih stanov pred sodbo, deželni in deržavni zbori.

So nekteri, ki so zoper porotne sodbe, — ali ti so le taki, ki nar raji rakovo pot jezdarijo, kterim je nar ljubši, ako bi ne imelo ljudstvo nikjer clo nič govoriti, in kterim je od presvitliga cesarja podeljena vstava tèrn v pêti, — taki želé, da bi raji danes ko jutri vstavnim napravam zaklenkalo. — So tudi nekteri, ki scer clo nobene vednosti nimajo in kteri bistva porot clo ne zapopadejo, in v svoji aboti le to trobijo, da imajo sedaj clo „lumpi“ svojiga zagovornika. Tem poslednjim se ne more njih kriva misel za zlo vzeti, ker ni ter-

*) Na Bohemskim se je taka družba že v létu 1848 vstanovila, in se prav koristno obnaša. Pis.

jati, da bi taki ljudje, ki so brez vse omike, kaj bolj spoznali porote, kakor spozna slep človek barve. Od tacih ni tedaj terjati, da bi kaj pametniga tudi o ti reči govorili, in kdor take smetí pobira, jih bo na cente dobil, pa ne samo v ti reči, temuč v vsih občinskih deržavljanskih zadevah. O novih rečéh se ne smé govorjenje nevednih poslušati. Zlasti pa se mora pri porotah le pravičnost in vestnost porotnikov, ki so o porotah nar važniši možje, presoditi — in kar je nam znaniga, so se v slovenskih deželah porotniki še povsod tako obnašali, da so bili z njih obnašanjem cesarski predsedniki popolnama zadovoljni in so jih pri sklepu porót očitno pohvalili.

Ker smo se namenili v tem sostavku vsiga opomniti, kar smo slišali in zapazili, moramo tudi omeniti, da nekterim tudi besedi porota in porotniki niste po volji, in da hočejo namest „porotniki“ imeti besedo priseženci ali prisežni možje, namest besede „porota“ pa sodbo po prisežnih možéh.

Ali — zakaj bi neki starih častitljivih, čisto slovenskih besed se ne posluževali, ki so jih pred sto in sto léti že naši stari očaki imeli? Ali bi ne smeli nasprot še neizrečeno veseli biti, da smo zopet besedo našli, ki je že zgubljena bila? Nam ste ti besedi drag zaklad (šac), iz stare šute zopet izkopan. Če ravno ste besedi porota in porotnik že zgubljene bile, živijo vunder enake besede rotiti, rotiti se, zarotiti in zarotiti se, še povsod po Slovenskim. Vpeljanju tako dobrih, ne novo skovanih, ampak starih in zares častitljivih, čisto slovenskih besed se zamorejo tedaj le taki zoperstavljati, ki grejo le radi „svurrihto onherat, de ferpreharja na ponku vidijo in slišijo, kako ga bo dohtar fertajdigov.“ S takim pa se ne splača pravdati — ti so že brez porotnikov obsojeni.

(Dalje sledi.)

Umniga kmetovavca bukvarnica.

„Kaj? Kmet in bukve, in celó bukvarnica!“ bo marsikdo zakričal, ko bo gori stoječi napis zagledal. „Kje je ubogi kmet u stanu, si bukev omisliti? On bi bil že velikokrat zadovoljin, ko bi si le živeža in druziga potrebniga pridobiti zamogel, ne pa bukev. Te so za gospode, ali učene možé, ne pa za prostiga oratarja.“

Nekaj resničniga je u takim govorjenju, pa vundar — poslušajte!

Ni davno, kar sim bil u hiši nekiga kmetovavca, ki je sploh za umniga in pridniga gospodarja poznan; tudi je eden nar premožnejših cele županije. Vse njegovo posestvo: pohištvo, njive, travniki, živina, očitno kaže, da on prav in pametno kmetuje. Tudi jez sim ga ko takiga že davnej poznal; uni dan me je pa posebno opravilo k njemu pripeljalo.

Povabil me je, u svojo kamrico stopiti. Kako sim se začudil, ko zagledam tù med drugim pohišjem, tudi omarico, polno lično vezanih bukev. Blizo omare je bila miza, na kterej je odperta ležala „kmetijska kemija“, da se je vidilo, da je ravno pred kratkim u njej nekdo prebiral.

Ko Šimon — takó mu je imé — vidi, da se tega čudim, povzame: „Lejte, gospod, to je moja zlata ruda (studenec bogastva). U to kamrico se podam vselej, kader nauka ali tolažbe potrebujem, ali kadar me skerbí tlačijo. Tukaj premišljujem, poprašujem bukve, kako bi to ali drugo stvar po hiši ali na polju napravil ali popravil, da bi bilo prav; in vselej, verjemite mi, tudi kaj najdem, česar sim bil iskal.“

Jez se obernem k bukvam u omari. Tu so bile knjige za poljodelstvo sploh, za živinorejo in živinozdravništvo, za sadjo- in vinorejo, in veliko drugih; vse terdno vezane in čedno obranjene u predalih. Se vé da tudi bukvic pobožniga zapopadka ni manjkalo, tudi ne bukev deržavljanskiga zakona.

„In toliko bukev ste si omislili? povzamem jez. Lepo je, da radi berete, pa vsaki kmet bi ne mogel, si toliko knjig nakupiti.“

„Zakaj ne? misli Šimon. Moja bukvarnica ne veljá veliko. Bukev nakupivši sim še denarja prihranil. Namre ko sim se bil oženil, sim tudi včasi u kerčmo šel. Kmalo pa sim zapazil, da obiskovanje gostivnic veliko veliko denarja požrè. Vsaki dan le 10 krajcarjev u kerčmi potrositi, znese na mesec 5 goldinarjev, na 1 léto 60 gold. Sklenil sim tedaj, prihodnjič doma ostati, ter polovico nepotrebno potrošeniga denarja shraniti, polovico pa na koristne bukve oberniti. Kakor rečeno, tako storjeno. Namesto vina ali žganja sim kupoval bukev, in si prihranil vsako léto še nar manj 30 gold. Tudi — tobaka se nisim nikol navaditi hotel, odkar mi je stari sosed eniga dné povedal, da ga on vsaki teden za 6 kr. pokadí. Izračunil sim namreč, da je ta v 40 létih blizo 208 gold. u dim spustil. Za tak denar bi si bil on lahko veliko koristnih bukev nakupil. Če je ta verli sosed še vsaki teden le za 6 krajc, še „en glažek poverh“ čez navadno potrebo zapil, je samo v teh dveh nepotrebnih rečéh blizo 516 gold. nečemerno potrosil! Moja bukvarnica ni toliko veljala, ampak mi, kakor sim rekel, še denarja prihranila. Koliko vednost sim si pa iz nje sčasama pridobil, in kolike so mi te k svojimu blagostanju pripomogle, ste se morebiti že sami prepričali.“

Da, tega sim se prepričal zares, mu odgovorim. Reči moram tudi, da bi na tako vižo vsak kmet lahko majhino zbirko koristnih bukvic si preskerbeti in kupiti zamogel, s kterih pomočjo bi se izobražil, ter k blagostanju in svoji sreči si pripomogel. Zakaj roka brez razuma je mertva. —

Kaj pravite, ljubi kmetovavci, ali je Šimon prav imel? — Jez pa še tóle pristavim: Če u kakšino hišo pridete, in vidite tam koristne bukve ali novíne, že iz tega samiga soditi zamorete, da nje prebivavci so umni in pridni ljudjé. J. Š.

Ozir na stare čase.

(Cena živeža pred 336. leti.) V nekih verjetnih starinah se bere, da je bila v létu 1514, tedaj pred 336. léti, na Dunaju naslednja cena živeža: Mernik naj lepši pšenične moke je veljal 2 kr. 2 vin., ovsa 2 kr., ječmena 1 kr. 3 vin., reži 1 kr. 1 vin., prasček 1 kr. 1 vin., kapún 1 kr. 2 vin., raca 1 kr. 2 vin., petelin 3 vinarje, pišek 2 vin., puta 1 kr., funt govejiga ali telečjiga mesa 2 vin., prekajeniga špeha 1 kr., rib 1 kr., siroviga masla 1 kr. 3 vin., sira 3 vin., bokal smetane 2 vin., 5 jajic 1 vin., hlebec kruha za 3 ljudi 2 vin., bokal naj boljšiga vina 1 kr., srednjiga vina 2 vin., méda 1 kr. 1 vin., voz derv 6 kr. 1 vin.

Pri takim kupu se je lahko vsak s 5 ali 8 goldinarji za celo léto s živežem preskerbel. Ravno tako so bili pa tudi takratni dohodki vravnani. Učeniki na vseučelišu so imeli na léto po 100, k večimu 170 gold. — Marsikteri bo morebiti djal: Dête! to bi bilo zdaj za nas! Ali ne vém, kaj bi k temu kmetovavci rekli? Uršič.

Novičar iz Krajnskiga.

Iz Ljubljane. O poslednjim zboru mestniga odbora je že 13. listopada l. l. za mestniga župana izvoljeni g. Ambrož naznanil prostovoljno odpovéd Ljublj. županstva, ker ne želí, da bi županija še dalje v stanu

negotovosti hirala. Odbor, ki je skozi 4 mesce obilo priložnosti imel, se prepričati izverstne pripravnosti g. Ambroža za vodníka mestne županije, je po mnogih obžaljevavnih govorih, da se je g. Ambrož, brez narvišjiga sklepa dočakovati, županstva odpovedal, sklenil: še le potem se nove volitve lotiti, ako bo g. minister notranjih oprav predloženo odpoved vspoznal. O ravno tem zboru je bilo tudi sklenjeno, da naj se odbor prihodnji četertek srečkanja (lozanja) loti, po kterim ima (po 41. §. Ljublj. županijske postave) vsako léto mesca sušca tretjína odbornikov iz odbora stopiti in se iz noviga voliti. Srečkalo se bode tedaj o navadnim očitnim zboru jutri popoldne tako, da se bo 30 listkov s številko 1 do 30 v koló djalo, v ktero bo vsih 30 odbornikov po abecednim redu po listku seglo; tiste, ki potegnejo pervih 10 številk, zadene izstóp, ki pa tako dolgo v odboru ostanejo, dokler se po novih volitvah drugi ali iznoviga ravno tisti ne volijo. — Gosp. Ambrož je tudi iz deželne komisije za oprostenje zemljiš prostovoljno stopil; njegovo mesto je g. Dr. Ahačič nastopil. — Nemški Ljublj. časnik je unidan „Novíce" pretresel, da so se za slabo mestno razsvitljenje potegnile in jih je za razodetje „stariga kontrakta" pobaral. Vzrok tega je bil, „da je gosp. pisatelj po polnoči domú šel in da v Št. Florijanskih ulicah takrat že ni nobena svetilnica več gorela. Po sedanjim kontraktu imajo svetilnice do 11. ure goreti, in le o posebnih časih dalje. Za to plača mestna denarnica na léto okoli 3500 gold. Mi nismo nikakor razsvitljenja zagovarjali; naš govor je bil le, da sedaj, ko stari magistrat ne more v tacih rečeh brez mestniga odbora nič noviga vpeljati, mestni odbor pa še tudi komaj na pol živí, je vse tako dreganje prazno delo. Vbite svetilnice se popravijo, berž ko se to zvé; stara navada pa, da ob 11. svetilnice ogasnijo, se mora že na redovnost Ljubljančanov opirati, da so ob 11. že domá, in da tistim, ki pozneje domú gredó, kakošna druga lučica sveti. Ali bo novi odbor razsvitljenje podaljšal, ne vémo — po vsaki ceni pa bo mogel poprej denarnico poprašati: ali bo pripustila kakšnih 2000 gold. več? Če bi imeli mi v tem kaj govoriti, bi se ne menili več za popravo stare svečave, ampak bi nasvetovali gazno razsvitljenje, od kteriga se je že ob času nepozabljiviga mestniga predstojnika Hradeckiga pomenovalo. — Ravno se sliši, da je ministerstvo notranjih oprav odpovéd g. Ambroža vzpoznalo in po njegovim odstopu novo volitev župana odboru naukazalo. S tem odstopam je morebiti g. Ambrož kovarstvo znane stranke prestrigel, — veliki veliki večini mestnjanov pa brez razločka narodovnosti (priča tega je bilo prošnje pismo na presvitl. casarja z blizo 300 podpisov Ljublj. mestnjanov volivcov) gotovo ni vstregel. — O nedeljo ob 11. dopoldne bo v risarski učilnici obertnijske družbe delitev premij nar pridnišim učencam. G. udje te družbe so povabljeni k daritvi priti.

Iz Dolenskiga. * Tudi v zemljo zakopani denarji niso tatov varni. Nekimu posestniku celiga zemljiša v Krojah, Mokronoške okrajne, je bil v 5 žakljičkih spravljeni v loncu skriti in v zaperti kleti dobro zakopani denar, (366 gold. 48 kr.) vkraden; nar več je bilo tolarjev vmes, in med temi nar več šmarnih.

Iz Kalca 10. marca. Popotovaje na kmetih sim marsiktero kazalo prodajavnic in kerčem s slovenskim napisam, postavim, „k soncu", „k hoji" i. t. d. zagledal, in to vidši mi je serce vselej veselja igrala. „Kdor je Slovenec pred hišo, bo tudi Slovenec v hiši" sim si mislil in se na ravnost noter podal. Nikdar me ni še sladka nada goljufala, in še vselej sim iskreniga Slovenca najdel, kodarkoli se mi je dozdevalo, da mora bivati! Vender pa, žalibog! se sèm ter tjè po Slovenskim nar veči del nadhišnih kazal nemško ali laško napisanih vidi, desiravno se gospodar med jake domorodce šteje. Zakaj pa tako? Vem scer, če se imajo Slovenec, Lah in Nemec kaj pogovarjati, da k večemu Slovenec vse tri jezike govori, Lah in Nemec pa večidel le vsak svojiga; ali sedajni čas se ni treba Slovencu take prevelike poslužljivosti pregrešiti, ker naš velik narod nima manj pravíc ko drugi narodi; zdaj tudi Slavjan vé, da živí! Kdo pa tudi od Slovenca terja, da ima nadhišne kazala ali nemško, ali laško, ali francosko, ali turško napisovati? Kaj taciga ne terja ne Nemec, ne Lah, ne Francoz, ne Turk, marveč pa je smeha vredno, da se en narod drugim narodam vsilja in cene domoljubja ne spozná! Kdo pa Slovencu njegovo vljudnost in poslužljivost povrača? Vedno nihče! Iskajte le od Soče do francoskih mej, od Drave do nemškiga morja, iskajte po celim ptujim svetu, in nikjer nikjer ne boste zapazili kazal s slovenskimi napisi! Z narvikšim ponosam je nekdaj Rimec djal: „rimski gradjan sim"! Tudi Slovenca ni treba sram biti rêči: „jaz sim Slavjan"! Zató Bogme! je ravno tako zvest in pošten Avstrijan, kakor Nemec, ker Avstrija je mogočna družina mnogoverstnih narodov z enakimi dolžnostmi tudi z enakimi pravicami.

Miroslav.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Goriškiga 2. marca. (J. V.) Tukej imamo letas vedno lepo vreme, brez dežja in mraza, če se ne pohujša, skor ne bomo vedili za zimo. Vse se giblje, vse koplje, boljša in širi, njive in nograde. V mnogih soseskah je tako teško kot o košnji delavcev v dníno dobiti, Če bi nam več takih zim Bog dal, bi se kmetijstvo dobro vzdignilo. — Pri nas so županije redno in prav lepo vravnane; po 2, 3, do 4 katasterske srenje so se prijazno skup združile, in si večidel pridne predstojnike izvolile. Le škoda, da smo od marsikakiga ravsanja, ki se je v naši mili slovenski domovini zastran vstavnih županij pripetilo, mogli slišati. Alj — zato moramo reči hvala Bogu! de ni med nami veliko zapeljivih šuntarjev, ki bi ljudstvo iz prave poti na krivo zaverali; slava tudi našim kantonskim glavarjem, de so si na vso moč prizadevali, dovolj velike županije osnovati, de zamorejo svoje dolžnosti spolnovati ne pa, kakor od druzih krajev slišimo, kjer so se take soseske napravile, de jim ni za živeti, pa tudi ne za umreti.*) — Kar pa narodske pravice vtiče, moramo zdihniti — žali Bog! de naše politiške kakor sodne vradije naš lepi jezik za nič vredno smet deržé. Po vsaki ceni nas je v celi kresíi čez 100,000 Slovencov — in vender ne vémo, de bi jim kaka gosposka po domače dopisovala, ampak vsako reč le po nemško ali laško. Mi se ne prederznemo tirjati, de bi se nemšina in lašina iz slovenske dežele popolnama pregnala; ali vsakimu naj se spolnejo njegove pravíce, in med besedo vse in nič je še ena besedica, ki se imenuje „enmalo". Začetek bi saj že viditi mogli! Kantonski glavarji bi vender že mnoge oznanila imeli po slovensko izdajati; sodnije bi pa mogle domačimu jeziku še bolj vrata odpreti. Kakošna težava bi bila nek to, vabilne listke po slovensko Slovencam pisati? Kakošna težava, slov. pritožbe prejemati? pri tožbinih odgovorih slišane besede ravno take zapisevati? Ne pa v drug jezik prestavljati. Po slov. spraševati, slov. odgovore prejemati, in tiste odgovore v tujim jeziku zapisovati, in potlej iz tujšine zopet po domače zgovarjati — je ravno tako napčno kakor nepotrebno. Koliko pomot, de se pri takim prestavljanju pripetí, je sploh znano; mi samo to opomnimo, koliko draziga časa tisto tolmačenje potrati! Mislimo, de se ne motimo, ako re-

*) Taka je pri nas tù in tam sosebno na Notrajnskim; sliši se, de so ondi županije, ki obstojé iz celih 10 hiš!!

Vred.

čemo,

čemo, de tako sukanje sleherni sodnii za eniga pisarja delo pomnoži. Če je res tako, je vender škoda, toliko pisarjev preveč plačevati. Ali bi ne bilo prav, nepotrebniga dela opustiti, in tiste rajnše za silno potrebne šole oberniti?*)

Iz Celovca se v „Südslavische Zeitung“ piše, de na v 52. listu lanskih Novíc omenjeni ugovor nemške učiteljske stranke v Celjovcu, je ukazalo ministerstvo bogačastja in uka, de slovenski jezik je za vse Slovence nepogojen predpisan úk. Dopisnik sklene to veselo naznanilo s sledečim pristavkam: „Hvala g. ministru za ta veseli ukaz! Hvala pa tudi g. Dr. Kleemanu, ki je gotovo ta ukaz nasvetoval in vzročil!

Z Slovenskiga Štajara. — Ravnopravnost domačiga jezika, od presvitliga cesarja tudi Slovencam dana, tudi pri nas zdihuje po izveličenju iz jarma, pod kterim se še zmiraj znajde malo bolje kot pred dano vstavo. Nemške pisma letajo iz vradíj od vesi do vesi, od župana do župana, med kterimi le rédko kdo zna nemški jezik. V dokaz tega vam povém živo resnico: Od okrožne gosposke je prišlo pri nas k nekimu županu pismo v nemškem jeziku takole: „An die Stelle der zwei Geschworenen wird dem Bürgermeister der Auftrag gegeben, zwei andere zu wählen.“ Ko je župan, ki le slovensko razume, to preštel, se prime vès prestrašen za glavo, rekoč: oj! od kod le čem jaz iz svoje vesi za vojšino dva prilična mladenča vzeti? Vès osupnjen gré k gosposki, in začne tam spričavati, da ne more iz svoje vesi nikogar za vojaka dati. Po tem je še le zvedel, kaj je bil zapopadek onega pisma. — Tudi v šolah se nam mnogo bolje ne godí. Res je, de imamo prav verle, in za domače pravíce iskrene učitelje in katehete, ali žalibog! da je broj tacih premajhen. Čul sim na svoje ušesa v jedni celo slovenski šoli pred in pe uku le po — nemškem moliti, in tak lepo slovensko pesem „pridi sveti duh“ po nemškem brez razuma popevati. Tudi na šolarskem ispitu lanskiga léta je slovenski gosp. katehet eno deklico, ktera je le samo slovensko razuméla, katehizem v nemškem jeziku pital; deklica gleda gleda, ali ni mogla razumeti kak in kaj če reči; ko jo je katehet potem po slovenskem opital, je tak govorila, da je bilo veselo poslušati. Zlo krivo je, ako se celo v veroznanskih ukih „jezikoslovje“ poskuša! Kdaj bo od cesarja blagovoljena ravnopravnost narodov se oživela iz papirja v djanje?

Od Štaj. Drave. 8. sušca. (D.) Že davno sim hotel Slovencem žalostno novico oglasiti, pa serce mi je bilo preteško. 20. svečana so zgubili Slovenci enega nar boljših domorodcev — g. okrajnega svetovavca Andreja Dominkuša, ki se je po dolgi bolezni v bolji svet preselil. Rajnki domorodec je bil rojen v tergovišču Središču (Polstrau) v létu 1796, kjer je njegov oče, promožen posestnik, od vsakega lepo spoštovan, živel. Andrej je dobil pervi šolski nauk v domači šoli; latinske šole je objiskal v Marburgu; pravo- in modroslovne v Gradcu. Po doveršenih šolah je bil po več gradih oskerbnik in komisar; v létu 1828 pa je prišel za štajarsko stanovskega dacnega kontrolorja v Gradec. Tukaj je začel za blagor slovenskega rodú lepo skerbeti. Ne samo, da je ubožnejše slovenske študente podperal z denarji in z vsim potrebnim za življenje; njegova hiša je tudi bila skupščina mladih slovenskih spisateljev, ktere je z bistrim svojim duham podbujal na izobraženje in ožlahnjenje duha in serca nadepolnih mladenčev. Pet dohtarjev zdravništva, trije pravdoslovja, več uradnikov slovenske kerví zahvalijo njegovi pomoči doseženi cilj. Tudi poznamo več mladih mašnikov, kterih dobrotljivi podpornik je rajnki bil in jim pomagal v njihov imenitni stan. Léta 1838 je prišel za oskerbnika velike škofovske grajšine v Sekavi verh Lipnice. Ljudstvo ga je ljubilo in častilo, in njegova gostoljubivost je slovela dalječ okoli. Tukaj je slovenskim mladenčem posebno pomagal, kjer jim je mogoče bilo se praktiški izobraziti in pravdoslovja privatno učiti. Léta 1848 ga je zaupanje Slovencev izvolilo za poslanca pri pervem avstrijanskem deržavnem zboru; da je tudi tukaj za korist Slovencev skerbel in slavjansko reč podpiral, je vsim domorodcem dobro znan. Léta 1849 je bil zvoljen za okrožnega poglavarja v Brežcah; od kodar pa je mesca septembra 1850, kjer mu slabo zdravje ni dopustilo, velikega posla se z vsimi močmí prijeti, v Marburg na ložjo službo prestavljen bil in mesto okrajnega svetovavca (Kreisrath) dobil. Božja kapla (mertvoud) mu je močno telo polamala in njegovem življenju prenaglo konec storila. Slovenska gimnazijalska mladež, ktere učenec je rajnki tudi enkrat bil, in domorodni duhovniki so izrazili pri sprevodu v imenu vsih Slovencev očitno zahvalnost. Lahka naj mu bo zemljica!*)

Novičar iz mnogih krajev.

Po vunanjim svetu se pretekli teden ni nič posebniga zgodilo. Nar važniši prigodba je, da na Angleškim staro ministerstvo ostane. V Bosni na Turškim se prekucije vedno širijo. „Vojvodjanka“ piše, da bo knežija Serbska 10 novih bataljonov napravila in mejno vojništvo osnovala. — 1. sušca se je začelo cesarsko samoprodajstvo tokaka na Horvaškim. — Večína poslancov, ki so posvetovali na Dunaji novi dac za izvožnjo domačiga blagá in za uvožnjo ptujiga, je predložila ministerstvu prošnjo, de naj se ta nova naprava poprej ne vpelje, dokler niso nove ojstre postave zoper zabranjeno prodajo blagá (kontrabant) vstanovljene. — Ministerstvo bo kmalo naukaze za oskerbovanje cerkveniga premoženja razglasilo in pa določila patronatnih zadev. — Po ukazu miništerstva so dosihmal od komisij v red djane gruntne odškodníne in odkupníne in na te dane deržavne posojíla za léto 1851 dohodniga davka proste, to pa ne veljá od tistih odkupljivih davšin, ki izvirajo iz pogodb in jih podložni noter do opravljeniga odkupljenja popolnama odrajtuje. — Ministerstvo kupčijstva je sklenilo, strugo Donave po celim cesarstvu noter do iztoka v černo morje popraviti in tako brodovje in kupčijo polajšati. — Na somnju v Peštu 5. marca je bila cena potašeljna cent po 17—20 gold. — ježic (konoper) kiblja 12 gold. — očišeniga ogeršičniga olja 31—32 gold. cent, — prešičjiga sala cent 23 gold., — voska 103—105 gold. cent. — Okoli Pariza so soseske med saboj pametno sklenile, da ena vas bo to, druga drugo sadje za prodaj pridelovala po različnosti zemlje. Vsaka soseska se trudi na vso moč za požlahnjenje svojiga sadja, in si tako velik dobiček naklonjuje.

Napovéd.

Mnogim željem vstreči, dam na znanje, da bom po dovoljenju vis. c. k. ministerstva úka občno rastljinoznanstvo (botaniko) in sosebno poznanje koristnih, škodljívih in strupenih zeliš še ta mesec učiti začel. Tisti gospodje, ki se hočejo tega vsacimu človeku koristniga uka vdeležiti, so povabljeni, o saboto 15. dan t. m. popoldne ob štirih v učilnici 7. gimnazijalniga razreda se oglasiti. A. Fleišman.

**) Konec čast. dopisa sledí o príhodnjim listu. Ljubo nam bo, iz Vaših krajev večkrat kaj slišati v narodskih, kmetijskih in obertnijskih zadevah. Vred.

*) Druga polovíca čast. dopisa sledí v prihodnjim listu. Vred.

☞ *Naznanje.* Četerta pola „živinozdravništva“ je na svitlo prišla; naj g. naročniki pošlejo po-njo.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*